

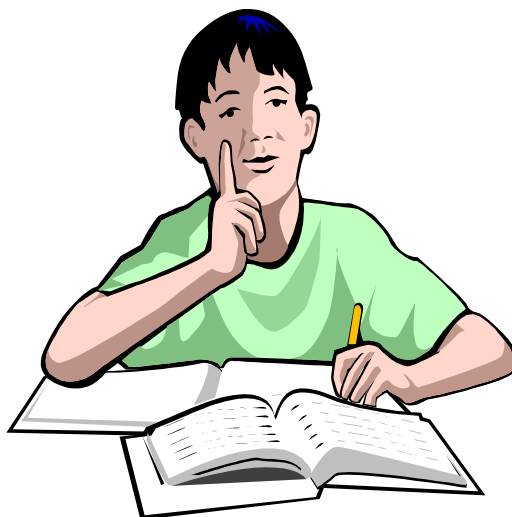
**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ І ФІНАНСІВ**

*Кафедра менеджменту, публічного
управління та адміністрування*

Методичні рекомендації для самостійної роботи

**з дисципліни «МЕНЕДЖМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ»**

**для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
освіти ОНП «Менеджмент» спеціальності D3 «Менеджмент»
денної і вечірньої форми навчання**

**м. Кам'янець-Подільський
2025 рік**

УДК: 005.936.3 :338.439.5 : 330.34

Укладач:

Елла ДОБРОВОЛЬСЬКА,
доцентка кафедри менеджменту, публічного
управління та адміністрування,
кандидатка економічних наук

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»
(протокол № 12 від 22 грудня 2025 р.)*

Рецензенти:

Наталія КОРЖЕНІВСЬКА,
докторка екон. наук, професорка кафедри економіки, підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності, Заклад вищої освіти «Подільський державний
університет»;

Діана ФУРМАН,
кандидатка екон. наук, доцент Кам'янець-Подільської філії НУХТ

Методичні рекомендації для самостійної роботи з дисципліни
«Менеджмент сталого розвитку підприємств агропродовольчої сфери» для
здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня освіти ОНП
«Менеджмент» спеціальності D3 «Менеджмент» денної і вечірньої форми
навчання / Елла ДОБРОВОЛЬСЬКА. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ»,
2025. 66 с.

Методична розробка дасть можливість здобувачам краще опрацювати
рекомендації до вивчення тем, питання для самоконтролю та тестові
завдання з кожної теми, визначення основних категорій дисципліни,
рекомендований перелік літературних джерел.

@ ЗВО «ПДУ», 2025

ЗМІСТ

Передмова	4
Тема 1. Теоретико-методологічні засади сталого розвитку підприємств агропродовольчої сфери	6
Тема 2. Глобальні та національні стратегії сталого розвитку: виклики для агропродовольчих підприємств	11
Тема 3. Інституційне середовище та нормативно-правове регулювання сталого розвитку аграрного сектору	16
Тема 4. Методи і підходи до управління сталим розвитком агропродовольчих підприємств	20
Тема 5. Соціальна відповідальність бізнесу та корпоративна стійкість у продовольчій сфері	25
Тема 6. Екологічні аспекти управління підприємствами агропродовольчої сфери	30
Тема 7. Економічна діагностика та показники сталого розвитку підприємств АПК	34
Тема 8. Планування і реалізація наукових та прикладних досліджень у сфері сталого розвитку аграрних підприємств	38
Тема 9. Апробація та впровадження результатів досліджень сталого розвитку на підприємствах агропродовольчої сфери	43
Тема 10. Інновації, цифровізація та перспективи розвитку менеджменту сталості у продовольчому секторі	47
Питання для поточного контролю знань	53
Глосарій	56
Висновки до курсу	60
Список використаної та рекомендованої літератури	62

Передмова

В умовах глобальних економічних, соціальних та екологічних трансформацій агропродовольча сфера дедалі більше орієнтується на принципи сталого розвитку як основи підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств. Глобальні виклики, пов'язані з кліматичними змінами, деградацією природних ресурсів, продовольчою безпекою, соціальною нерівністю та цифровою трансформацією економіки, зумовлюють необхідність формування нової управлінської парадигми, орієнтованої на принципи сталості.

Дисципліна «Менеджмент сталого розвитку підприємств агропродовольчої сфери» спрямована на формування у здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня системного бачення теоретико-методологічних засад, інституційного середовища та практичних механізмів управління сталим розвитком агропродовольчих підприємств. Особливий акцент у курсі зроблено на поєднанні науково-дослідної та прикладної складових менеджменту сталого розвитку, що відповідає завданням підготовки докторів філософії за освітньо-науковою програмою «Менеджмент».

Методичні рекомендації для самостійної роботи розроблено відповідно до стандартів вищої освіти України, вимог Міністерства освіти і науки України, освітньо-наукової програми «Менеджмент» спеціальності D3 «Менеджмент», а також з урахуванням сучасних наукових підходів до організації освітнього процесу на третьому рівні вищої освіти. Вони спрямовані на забезпечення системності, послідовності та наукової обґрунтованості самостійної роботи здобувачів.

Методичні рекомендації містять тематичну структуру курсу, рекомендації до опрацювання кожної теми, питання для самоконтролю, завдання для самостійної роботи, а також перелік рекомендованих джерел. Запропоновані завдання орієнтовані на розвиток аналітичного мислення, формування дослідницьких компетентностей, здатності до критичного

осмислення наукових концепцій та застосування результатів досліджень у практиці управління агропродовольчими підприємствами.

Методичні рекомендації призначені для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня освіти ОНП «Менеджмент» спеціальності D3 «Менеджмент» денної і вечірньої форм навчання, а також можуть бути корисними для науково-педагогічних працівників, аспірантів і фахівців, які досліджують проблеми менеджменту сталого розвитку агропродовольчої сфери.

Тема 1. Теоретико-методологічні засади сталого розвитку підприємств агропродовольчої сфери

Мета: здобути системні теоретичні знання щодо сутності, еволюції та методологічних засад концепції сталого розвитку, особливостей її реалізації в агропродовольчій сфері, а також сформулювати наукове бачення підходів до оцінювання та управління сталим розвитком підприємств агропродовольчого сектору.

Рекомендації до вивчення теми:

1. Орієнтуватися в еволюції концепції сталого розвитку, її ключових етапах, принципах та сучасних наукових інтерпретаціях.
2. Розуміти специфіку сталого розвитку агропродовольчої сфери з урахуванням економічних, екологічних та соціальних детермінант.
3. Знати основні методологічні підходи, критерії та індикатори оцінювання сталого розвитку підприємств.
4. Усвідомлювати роль управління сталим розвитком у системі стратегічного менеджменту агропродовольчих підприємств.
5. Формувати здатність до критичного аналізу наукових підходів і практик забезпечення сталого розвитку на мікрорівні.

Основні питання для опрацювання:

Сутність поняття «сталий розвиток». Еволюція концепції сталого розвитку: від екологічної парадигми до інтегрованої соціо-еколого-економічної моделі. Цілі сталого розвитку та їх значення для розвитку підприємств. Принципи сталого розвитку та їх імплементація в діяльність суб'єктів господарювання.

Особливості сталого розвитку агропродовольчої сфери. Роль агропродовольчого сектору в забезпеченні продовольчої безпеки та сталого розвитку національної економіки. Вплив природно-ресурсного потенціалу, кліматичних змін та інституційного середовища на сталий розвиток

агропродовольчих підприємств. Соціальна відповідальність та екологізація аграрного виробництва.

Методологічні підходи до оцінювання сталого розвитку підприємств. Система показників сталого розвитку: економічні, екологічні та соціальні індикатори. Інтегральні методи оцінювання сталого розвитку. Кількісні та якісні методи аналізу. Переваги та обмеження існуючих підходів.

Управління сталим розвитком агропродовольчих підприємств. Місце сталого розвитку в системі стратегічного управління. Інструменти та механізми управління сталим розвитком. Формування стратегії сталого розвитку підприємства. Роль інновацій, цифровізації та інституційної підтримки у забезпеченні сталого розвитку агропродовольчих підприємств.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає сутність концепції сталого розвитку та які основні етапи її еволюції?
2. Які принципи сталого розвитку є базовими та як вони трансформуються на рівні підприємства?
3. Яке місце агропродовольчої сфери у досягненні цілей сталого розвитку?
4. Які економічні, екологічні та соціальні чинники визначають сталий розвиток агропродовольчих підприємств?
5. У чому полягає специфіка сталого розвитку агропродовольчих підприємств порівняно з іншими секторами економіки?
6. Які методологічні підходи застосовуються до оцінювання сталого розвитку підприємств?
7. Охарактеризуйте систему показників оцінювання сталого розвитку підприємств агропродовольчої сфери.
8. У чому полягають переваги та недоліки інтегральних методів оцінювання сталого розвитку?

9. Яка роль стратегічного управління у забезпеченні сталого розвитку агропродовольчих підприємств?

10. Які управлінські інструменти та механізми сприяють реалізації стратегії сталого розвитку на підприємстві?

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Аналітичне завдання

Проаналізувати еволюцію концепції сталого розвитку та визначити її вплив на формування сучасних підходів до управління підприємствами агропродовольчої сфери. Результати оформити у вигляді структурованого аналітичного огляду (2–3 стор.).

2. Теоретико-дослідницьке завдання

На основі опрацювання наукових джерел порівняти основні методологічні підходи до оцінювання сталого розвитку підприємств (індикативний, інтегральний, системний тощо) та обґрунтувати доцільність їх застосування в агропродовольчій сфері.

3. Практико-орієнтоване завдання

Сформулювати перелік ключових економічних, екологічних та соціальних показників оцінювання сталого розвитку конкретного агропродовольчого підприємства (за вибором здобувача) та обґрунтувати їх доцільність.

4. Дослідницьке завдання

Проаналізувати роль управління сталим розвитком у системі стратегічного менеджменту агропродовольчих підприємств та визначити основні напрями його удосконалення в сучасних умовах.

1. Дискусійне завдання

Підготувати аргументовану позицію щодо можливостей і обмежень реалізації концепції сталого розвитку на рівні агропродовольчих підприємств України з урахуванням сучасних викликів (ресурсних, інституційних, екологічних).

Тестові завдання

1. Що є основою концепції сталого розвитку?

- а) лише економічна ефективність;
- б) збалансований розвиток економічної, соціальної та екологічної сфер;
- в) максимізація прибутку в короткостроковій перспективі;
- г) використання виключно природних ресурсів без обмежень.

2. Який із чинників є ключовим для сталого розвитку агропродовольчої сфери?

- а) виключно державне регулювання;
- б) висока продуктивність без уваги до довкілля;
- в) раціональне використання природних ресурсів, соціальна відповідальність і економічна ефективність;
- г) зниження цін на продукцію будь-якою ціною.

3. Що з наведеного є прикладом екологічного підходу в агропродовольчому підприємстві?

- а) збільшення площ під монокультурою;
- б) використання біологічних методів боротьби зі шкідниками;
- в) застосування максимальної кількості мінеральних добрив;
- г) виключно механічне зрошення.

4. Яка функція управління є основою планування сталого розвитку підприємства?

- а) контроль;
- б) мотивація;
- в) планування стратегічних цілей;
- г) виконання виробничих завдань.

5. Чому інновації важливі для сталого розвитку агропідприємств?

- а) тільки для збільшення прибутку;
- б) для підвищення продуктивності, зниження ресурсозатрат та зменшення екологічного навантаження;
- в) щоб уникнути участі у соціальних програмах;
- г) для скорочення числа працівників.

6. Який інструмент допомагає оцінити вплив діяльності підприємства на довкілля?

- а) SWOT-аналіз;
- б) екологічний аудит;
- в) PEST-аналіз;
- г) балансовий звіт.

7. Що означає інтегрованість у системі управління сталим розвитком?

а) відокремлене вирішення економічних, соціальних і екологічних питань;

б) узгодження економічних, соціальних і екологічних рішень у єдиній системі;

- в) виключно економічна оптимізація;
- г) пріоритет соціальних ініціатив над іншими.

8. Який підхід до оцінювання сталого розвитку підприємства передбачає комплексний аналіз економічних, соціальних і екологічних показників?

- а) системний;
- б) комплексний;
- в) ресурсно-орієнтований;
- г) інноваційний.

9. Що включає соціальна складова сталого розвитку агропідприємства?

а) виключно збільшення прибутку;

б) підвищення добробуту працівників, гідні умови праці та розвиток громади;

- в) зменшення використання ресурсів;
- г) лише впровадження інноваційних технологій.

10. Який елемент корпоративної політики сприяє сталому розвитку підприємства?

- а) ігнорування екологічних вимог;
- б) забезпечення прозорості та підзвітності перед суспільством;

- в) монополізація ринку;
- г) виключно внутрішня економія.

Тема 2. Глобальні та національні стратегії сталого розвитку: виклики для агропродовольчих підприємств

Мета: сформувати у здобувачів вищої освіти системне уявлення про глобальні та національні стратегії сталого розвитку, їх інституційні та політичні засади, а також розвинути здатність аналізувати виклики й можливості для агропродовольчих підприємств у процесі інтеграції принципів сталого розвитку в управлінські практики.

Рекомендації до вивчення теми:

1. Орієнтуватися в еволюції глобальної концепції сталого розвитку, її ключових принципах та цілях.
2. Розуміти зміст і значення національних стратегій сталого розвитку та механізмів їх реалізації.
3. Знати інституційні та нормативно-правові засади забезпечення сталого розвитку на національному рівні.
4. Аналізувати виклики та можливості для агропродовольчих підприємств у контексті реалізації глобальних і національних стратегій.
5. Формувати навички інтеграції принципів сталого розвитку в систему управління агропродовольчими підприємствами.

Основні питання для опрацювання:

Глобальна концепція сталого розвитку. Етапи формування та розвитку глобальної концепції сталого розвитку. Принципи сталого розвитку та їх відображення у міжнародних стратегічних документах. Цілі сталого розвитку та їх роль у трансформації моделей економічного розвитку.

Національні стратегії сталого розвитку. Політичні рамки реалізації сталого розвитку. Інституційне забезпечення сталого розвитку на

національному рівні. Роль державної політики у формуванні сприятливого середовища для сталого розвитку агропродовольчого сектору.

Виклики та можливості для агропродовольчих підприємств. Вплив глобалізаційних процесів, екологічних обмежень та соціальних вимог на діяльність агропродовольчих підприємств. Адаптація підприємств до вимог сталого розвитку. Конкурентні переваги, що виникають у результаті впровадження принципів сталого розвитку.

Інтеграція принципів сталого розвитку в управління агропродовольчими підприємствами. Стратегічні та операційні рівні інтеграції. Формування корпоративних стратегій сталого розвитку. Взаємозв'язок сталого розвитку, інновацій та корпоративної соціальної відповідальності.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає сутність глобальної концепції сталого розвитку та які основні етапи її еволюції?
2. Які принципи та цілі сталого розвитку закладені в міжнародних стратегічних документах?
3. Яке значення національних стратегій сталого розвитку для розвитку агропродовольчого сектору?
4. Які інституційні механізми забезпечують реалізацію національних стратегій сталого розвитку?
5. Які основні виклики постають перед агропродовольчими підприємствами у контексті глобальних стратегій сталого розвитку?
6. Які можливості відкриває реалізація принципів сталого розвитку для агропродовольчих підприємств?
7. Як глобальні та національні стратегії сталого розвитку впливають на управлінські рішення підприємств?
8. У чому полягає процес інтеграції принципів сталого розвитку в систему управління підприємством?

9. Яка роль інновацій у забезпеченні сталого розвитку агропродовольчих підприємств?

10. Як реалізація принципів сталого розвитку сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств?

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Аналітичне завдання

Проаналізувати основні міжнародні документи у сфері сталого розвитку та визначити їх вплив на розвиток агропродовольчого сектору.

2. Теоретико-дослідницьке завдання

Дослідити національну стратегію сталого розвитку та оцінити ефективність її інституційного забезпечення в частині підтримки агропродовольчих підприємств.

3. Практико-орієнтоване завдання

Проаналізувати діяльність агропродовольчого підприємства (за вибором) з точки зору відповідності принципам сталого розвитку та запропонувати напрями їх інтеграції в систему управління.

4. Дослідницьке завдання

Обґрунтувати роль глобальних і національних стратегій сталого розвитку у формуванні довгострокових стратегій розвитку агропродовольчих підприємств.

5. Дискусійне завдання

Підготувати аналітичну доповідь щодо можливостей адаптації агропродовольчих підприємств України до вимог глобальних стратегій сталого розвитку з урахуванням сучасних економічних та інституційних викликів.

Тестові завдання

1. Який міжнародний документ уперше сформулював концепцію сталого розвитку як інтеграцію економічних, соціальних та екологічних складових?

а) Кіотський протокол;

б) Декларація Ріо-де-Жанейро про навколишнє середовище і розвиток (1992 р.);

в) Паризька кліматична угода;

г) Стокгольмська декларація (1972 р.).

2. Який документ визначає стратегічні напрями реалізації сталого розвитку в Україні до 2030 року?

а) Закон «Про охорону навколишнього природного середовища»;

б) Національний план дій з охорони довкілля;

в) Стратегія сталого розвитку України до 2030 року;

г) Концепція «Україна – зелена економіка».

3. Який із наведених органів є ключовим координатором реалізації політики сталого розвитку в Україні?

а) Міністерство фінансів України;

б) Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України;

в) Міністерство освіти і науки України;

г) Національний банк України.

4. Яка мета Цілі сталого розвитку №2 (SDG 2)?

а) скорочення нерівності всередині країн;

б) подолання голоду, забезпечення продовольчої безпеки та покращення харчування;

в) забезпечення доступу до чистої води;

г) підвищення якості освіти.

5. Який принцип є основоположним для реалізації національних стратегій сталого розвитку?

а) пріоритет економічного зростання над екологією;

б) баланс між економічною, соціальною та екологічною складовими;

в) централізація прийняття рішень;

г) максимізація прибутку підприємств.

6. Який виклик є найбільш характерним для агропродовольчих підприємств у процесі впровадження принципів сталого розвитку?

- а) збільшення попиту на продукцію;
- б) надлишок трудових ресурсів;
- в) високі витрати на екологічні технології;
- г) підтримка міжнародних інституцій.

7. Який інструмент сприяє інтеграції принципів сталого розвитку у корпоративне управління агропідприємства?

- а) короткострокові фінансові плани;
- б) екологічна сертифікація та ESG-звітність;
- в) збільшення кількості працівників;
- г) зменшення інвестицій у НДДКР.

8. Яке міжнародне партнерство визначає основні напрями реалізації Цілей сталого розвитку (ЦСР)?

- а) Світовий банк;
- б) Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР);
- в) Організація Об'єднаних Націй (ООН);
- г) Світова організація торгівлі.

9. Який із наведених напрямів є пріоритетним для сталого розвитку агропродовольчого сектору України?

- а) інтенсифікація виробництва будь-якою ціною;
- б) підвищення енергоефективності та ресурсозбереження;
- в) імпорт продуктів харчування;
- г) зменшення кількості зайнятих у сільському господарстві.

10. Який результат свідчить про ефективну інтеграцію принципів сталого розвитку в управління підприємством?

- а) збільшення короткострокових прибутків;
- б) зростання імпорту сировини;
- в) зменшення екологічного навантаження та підвищення соціальної відповідальності;

г) скорочення кількості партнерств.

Тема 3. Інституційне середовище та нормативно-правове регулювання сталого розвитку аграрного сектору

Мета: сформувати у здобувачів вищої освіти глибоке розуміння ролі інституційного середовища та нормативно-правового регулювання у забезпеченні сталого розвитку аграрного сектору, а також розвинути навички аналізу державної політики та її впливу на функціонування й розвиток агропродовольчих підприємств.

Рекомендації до вивчення теми:

1. Орієнтуватися в сутності та структурі інституційного середовища сталого розвитку аграрного сектору.
2. Розуміти зміст і значення нормативно-правового регулювання сталого розвитку на національному та міжнародному рівнях.
3. Знати основні інструменти державної політики у сфері сталого розвитку аграрного сектору.
4. Аналізувати вплив інституційних чинників на діяльність агропродовольчих підприємств.
5. Формувати здатність до критичної оцінки ефективності інституційного та правового забезпечення сталого розвитку.

Основні питання для опрацювання:

Інституційне середовище сталого розвитку аграрного сектору. Поняття інституцій та інституційного середовища. Формальні та неформальні інститути сталого розвитку. Роль міжнародних, національних та регіональних інституцій у забезпеченні сталого розвитку аграрного сектору.

Нормативно-правове забезпечення сталого розвитку аграрного сектору. Система законодавчих та підзаконних актів у сфері сталого розвитку. Аграрна та екологічна політика держави. Гармонізація національного законодавства з міжнародними нормами та стандартами сталого розвитку.

Державна політика та механізми регулювання сталого розвитку. Адміністративні, економічні та інституційні механізми державного регулювання. Фінансові інструменти підтримки сталого розвитку аграрного сектору. Роль програмного та стратегічного планування.

Вплив інституційного середовища на розвиток агропродовольчих підприємств. Інституційні бар'єри та стимули сталого розвитку. Вплив регуляторного середовища на інвестиційну активність та інноваційний розвиток підприємств. Адаптація агропродовольчих підприємств до змін інституційного середовища.

Питання для самоконтролю:

1. Що розуміють під інституційним середовищем сталого розвитку аграрного сектору?
2. Які формальні та неформальні інститути впливають на сталий розвиток аграрного сектору?
3. Яка роль держави у формуванні інституційного середовища сталого розвитку?
4. Які основні нормативно-правові акти регулюють сталий розвиток аграрного сектору?
5. У чому полягає значення гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами сталого розвитку?
6. Які механізми державного регулювання застосовуються для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору?
7. Як державна політика впливає на розвиток агропродовольчих підприємств?
8. Які інституційні бар'єри стримують сталий розвиток агропродовольчих підприємств?
9. Які стимули сприяють впровадженню принципів сталого розвитку в діяльність підприємств?

10. Як зміни інституційного середовища впливають на стратегічні рішення агропродовольчих підприємств?

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Аналітичне завдання

Проаналізувати інституційне середовище сталого розвитку аграрного сектору України та визначити його вплив на діяльність агропродовольчих підприємств.

2. Теоретико-дослідницьке завдання

Дослідити систему нормативно-правового регулювання сталого розвитку аграрного сектору та оцінити її відповідність сучасним міжнародним стандартам.

3. Практико-орієнтоване завдання

На прикладі конкретного агропродовольчого підприємства (за вибором) проаналізувати вплив державної політики та регуляторних механізмів на його розвиток.

4. Дослідницьке завдання

Обґрунтувати напрями удосконалення інституційного та нормативно-правового забезпечення сталого розвитку аграрного сектору в Україні.

5. Дискусійне завдання

Підготувати аргументовану позицію щодо ролі інституційного середовища у формуванні довгострокових конкурентних переваг агропродовольчих підприємств.

Тестові завдання

1. Який із наведених механізмів є інструментом державного стимулювання аграрного сектору?

- а) виплата дивідендів акціонерам;
- б) пільгове кредитування фермерів;
- в) підвищення ринкових цін на продукцію;
- г) зменшення державного регулювання.

2. Що з переліченого належить до цілей державної підтримки сталого розвитку АПК?

- а) зниження урожайності;
- б) продаж землі іноземним інвесторам;
- в) збереження природних ресурсів;
- г) зменшення зайнятості в селі.

3. Який із механізмів державної підтримки спрямований на зменшення ризиків для фермерів?

- а) гранти на інновації;
- б) страхування сільськогосподарських ризиків;
- в) податкові штрафи;
- г) збільшення ціни на добрива.

4. Яка роль сертифікації органічного виробництва?

- а) обмежує ринок збуту;
- б) забезпечує доступ до державної підтримки і грантів;
- в) збільшує використання хімічних добрив;
- г) спрямована лише на експорт.

5. Який механізм стимулює енергоефективність у кооперативах та підприємствах?

- а) підвищення екологічного податку;
- б) компенсація вартості обладнання;
- в) зменшення контролю з боку держави;
- г) підвищення ціни на продукцію.

6. Яким чином держава стимулює розвиток молодих фермерів?

- а) наданням безповоротних грантів та пільгових кредитів;
- б) обмеженням земельних ділянок;
- в) підвищенням податків;
- г) заборонаю доступу до державних програм.

7. Яка мета застосування екологічного оподаткування у аграрному секторі?

- а) збільшення прибутку держави за будь-яку ціну;
- б) стимулювання скорочення забруднення та сталого використання ресурсів;
- в) заборона будь-якої виробничої діяльності;
- г) підвищення цін на продукцію.

8. Що забезпечує державна програма цифровізації аграрного сектору?

- а) впровадження цифрових технологій та оптимізацію ресурсів;
- б) збільшення податкового навантаження на фермерів;
- в) заборону використання сучасної техніки;
- г) повну приватизацію земель.

9. Яким чином міжнародні партнери сприяють сталому розвитку агропродовольчої сфери?

- а) наданням фінансування, технологій і консультацій;
- б) встановленням квот на виробництво;
- в) заборонаю на внутрішній ринок;
- г) введенням податкових санкцій.

10. Яке з наведених тверджень відповідає принципам сталого розвитку аграрного сектору?

- а) збереження довкілля, підвищення ефективності та соціальна стабільність;
- б) максимізація прибутку за рахунок ресурсів;
- в) ігнорування соціальних аспектів у селі;
- г) зменшення контролю та моніторингу.

Тема 4. Методи і підходи до управління сталим розвитком агропродовольчих підприємств

Мета: сформувати у здобувачів вищої освіти глибоке розуміння теоретичних підходів, методів та інструментів управління сталим розвитком

агропродовольчих підприємств, а також розвинути здатність оцінювати ефективність управлінських рішень у контексті досягнення цілей сталого розвитку.

Рекомендації до вивчення теми:

1. Орієнтуватися в сучасних теоретичних підходах до управління сталим розвитком підприємств.
2. Знати класифікацію та сутність методів управління сталим розвитком агропродовольчих підприємств.
3. Розуміти роль інструментів і механізмів реалізації сталого розвитку на рівні підприємства.
4. Аналізувати взаємозв'язок між управлінськими методами та результатами сталого розвитку.
5. Формувати навички оцінювання ефективності системи управління сталим розвитком підприємств.

Основні питання для опрацювання:

Теоретичні підходи до управління сталим розвитком підприємств. Системний, процесний, стратегічний та стейкхолдерський підходи до управління сталим розвитком. Концепція інтегрованого управління сталим розвитком. Взаємозв'язок сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності.

Методи управління сталим розвитком агропродовольчих підприємств. Адміністративні, економічні та соціально-психологічні методи управління. Інноваційні та екологічно орієнтовані методи управління. Використання цифрових технологій у забезпеченні сталого розвитку.

Інструменти та механізми реалізації сталого розвитку на підприємстві. Стратегічне планування сталого розвитку. Система ключових показників ефективності (KPI). Екологічний менеджмент, соціальні програми та корпоративна звітність зі сталого розвитку.

Оцінювання ефективності управління сталим розвитком агропродовольчих підприємств. Критерії та показники ефективності. Інтегральні та багатокритеріальні методи оцінювання. Моніторинг та контроль реалізації стратегії сталого розвитку.

Питання для самоконтролю:

1. Які основні теоретичні підходи застосовуються до управління сталим розвитком підприємств?
2. У чому полягає сутність системного та стратегічного підходів до управління сталим розвитком?
3. Які методи управління сталим розвитком є найбільш ефективними для агропродовольчих підприємств?
4. Як поєднуються економічні, екологічні та соціальні методи управління сталим розвитком?
5. Яку роль відіграють інновації та цифрові технології у забезпеченні сталого розвитку підприємств?
6. Які інструменти використовуються для реалізації стратегії сталого розвитку на підприємстві?
7. У чому полягає значення системи KPI у управлінні сталим розвитком?
8. Які підходи застосовуються до оцінювання ефективності управління сталим розвитком підприємств?
9. Як здійснюється моніторинг і контроль реалізації стратегії сталого розвитку?
10. Які управлінські рішення сприяють підвищенню ефективності сталого розвитку агропродовольчих підприємств?

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Аналітичне завдання

Проаналізувати сучасні підходи та методи управління сталим розвитком агропродовольчих підприємств та визначити їх переваги й обмеження.

2. Теоретико-дослідницьке завдання

Дослідити взаємозв'язок між стратегією підприємства та системою управління сталим розвитком на основі наукових джерел.

3. Практико-орієнтоване завдання

Розробити пропозиції щодо впровадження інструментів управління сталим розвитком на прикладі конкретного агропродовольчого підприємства.

4. Дослідницьке завдання

Запропонувати систему показників оцінювання ефективності управління сталим розвитком агропродовольчого підприємства.

5. Дискусійне завдання

Підготувати аргументовану позицію щодо ролі управлінських інновацій у забезпеченні сталого розвитку агропродовольчих підприємств в умовах сучасних викликів.

Тестові завдання

1. Яка з наведених складових не входить до концепції сталого розвитку агропродовольчого підприємства?

- а) економічна;
- б) соціальна;
- в) екологічна;
- г) політична.

2. Який підхід передбачає розгляд підприємства як цілісної взаємопов'язаної системи?

- а) ресурсний;
- б) системний;
- в) стейкхолдерський;
- г) інноваційний.

3. Який інструмент стратегічного аналізу дозволяє оцінити зовнішнє середовище розвитку підприємства?

- а) SWOT;
- б) PESTEL;
- в) GAP-аналіз;
- г) Balanced Scorecard.

4. Яка методика застосовується для оцінювання впливу продукції на довкілля протягом усього життєвого циклу?

- а) ESG-аналіз;
- б) LCA;
- в) економічний аудит;
- г) бенчмаркінг.

5. Який підхід найбільше орієнтований на взаємодію з групами впливу підприємства?

- а) системний;
- б) стейкхолдерський;
- в) інноваційний;
- г) функціональний.

6. Balanced Scorecard у контексті сталого розвитку передбачає розширення системи оцінювання за рахунок:

- а) лише фінансових показників;
- б) екологічних та соціальних індикаторів;
- в) параметрів маркетингової активності;
- г) технічних характеристик обладнання.

7. Який інструмент дозволяє структуровано порівняти діяльність підприємства з найкращими практиками галузі?

- а) PESTEL;
- б) сценарний аналіз;
- в) бенчмаркінг;
- г) соціальний аудит.

8. Який метод використовується для комплексної оцінки соціальної відповідальності підприємства?

- а) екологічний аудит;
- б) LCA;
- в) SA8000;
- г) GAP-аналіз.

9. До практичних інструментів екологічного менеджменту належить:

- а) моделювання фінансових ризиків;
- б) впровадження ISO 14001;
- в) розроблення маркетингових стратегій;
- г) внутрішня атестація персоналу.

10. Який інструмент дає змогу оцінювати енергоефективність агропідприємства?

- а) екологічний аудит;
- б) енергоаудит;
- в) SWOT;
- г) соціальний аудит.

Тема 5. Соціальна відповідальність бізнесу та корпоративна стійкість у продовольчій сфері

Мета: сформувати у здобувачів вищої освіти системне розуміння сутності соціальної відповідальності бізнесу та корпоративної стійкості, їх взаємозв'язку зі сталим розвитком, а також розвинути здатність оцінювати вплив соціально відповідальних практик на ефективність і конкурентоспроможність агропродовольчих підприємств.

Рекомендації до вивчення теми:

1. Орієнтуватися в теоретичних засадах і еволюції концепції соціальної відповідальності бізнесу.

2. Розуміти зміст поняття корпоративної стійкості та її економічну, соціальну й екологічну складові.

3. Знати основні інструменти та механізми реалізації соціальної відповідальності в агропродовольчій сфері.

4. Аналізувати вплив соціально відповідальної поведінки бізнесу на довгострокову стійкість підприємств.

5. Формувати навички інтеграції принципів соціальної відповідальності в систему управління підприємством.

Основні питання для опрацювання:

Сутність і еволюція концепції соціальної відповідальності бізнесу. Поняття корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Моделі та підходи до соціальної відповідальності бізнесу. Взаємозв'язок соціальної відповідальності, сталого розвитку та корпоративної стійкості.

Корпоративна стійкість у продовольчій сфері. Поняття корпоративної стійкості та її складові. Особливості формування стійкості агропродовольчих підприємств. Ризики та фактори, що впливають на корпоративну стійкість у продовольчій сфері.

Інструменти реалізації соціальної відповідальності агропродовольчих підприємств. Соціальні програми, екологічні ініціативи, етичні стандарти ведення бізнесу. Корпоративна звітність зі сталого розвитку та нефінансова звітність. Взаємодія зі стейкхолдерами.

Вплив соціальної відповідальності на стійкість і конкурентоспроможність підприємств. Соціальна відповідальність як фактор формування довгострокових конкурентних переваг. Репутаційний капітал та довіра споживачів. Економічні ефекти впровадження соціально відповідальних практик.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає сутність соціальної відповідальності бізнесу та як вона еволюціонувала?

2. Які основні підходи та моделі соціальної відповідальності бізнесу існують у сучасній науці?
3. Що розуміють під корпоративною стійкістю та які її ключові складові?
4. Які особливості корпоративної стійкості притаманні агропродовольчим підприємствам?
5. Які інструменти реалізації соціальної відповідальності застосовуються у продовольчій сфері?
6. Яка роль стейкхолдерів у формуванні соціально відповідальної поведінки підприємств?
7. Як соціальна відповідальність бізнесу впливає на конкурентоспроможність підприємств?
8. Яке значення нефінансової та інтегрованої звітності для забезпечення корпоративної стійкості?
9. Які ризики виникають у разі ігнорування принципів соціальної відповідальності?
10. Як інтегрувати соціальну відповідальність у систему стратегічного управління підприємством?

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Аналітичне завдання

Проаналізувати еволюцію концепції соціальної відповідальності бізнесу та визначити її значення для розвитку агропродовольчих підприємств.

2. Теоретико-дослідницьке завдання

Дослідити взаємозв'язок між соціальною відповідальністю бізнесу та корпоративною стійкістю на основі сучасних наукових джерел.

3. Практико-орієнтоване завдання

Проаналізувати соціально відповідальні практики конкретного агропродовольчого підприємства (за вибором) та оцінити їх вплив на стійкість і репутацію підприємства.

4. Дослідницьке завдання

Розробити пропозиції щодо впровадження або вдосконалення системи соціальної відповідальності на агропродовольчому підприємстві.

5. Дискусійне завдання

Підготувати аргументовану позицію щодо доцільності обов'язкового впровадження соціальної відповідальності бізнесу в агропродовольчій сфері України.

Тестові завдання

1. Соціальна відповідальність бізнесу в продовольчій сфері передбачає:
 - а) лише збільшення прибутку;
 - б) дотримання норм безпеки харчових продуктів та етичної поведінки;
 - в) максимізацію виробництва продуктів за будь-яких умов;
 - г) скорочення персоналу.
2. Основною причиною підвищеної уваги до соціальної відповідальності бізнесу у продовольчій сфері є:
 - а) висока конкуренція;
 - б) низька якість сировини;
 - в) вплив продукції на здоров'я населення;
 - г) висока собівартість виробництва.
3. Корпоративна стійкість означає:
 - а) орієнтацію бізнесу лише на економічні вигоди;
 - б) здатність підприємства діяти довгостроково, враховуючи екологічні та соціальні фактори;
 - в) максимізацію витрат на зовнішні проекти;
 - г) відсутність інновацій.
4. До міжнародних стандартів сталості належить:
 - а) ISO 9001;
 - б) ISO 14001;
 - в) документи внутрішнього аудиту;
 - г) внутрішні політики підприємств.

5. Екологічний компонент ESG найбільше пов'язаний із:
- а) мотивацією персоналу;
 - б) управлінням інвестиціями;
 - в) викидами, використанням ресурсів та відходами;
 - г) розвитком бренду.
6. Одним із ключових інструментів відповідального постачання є:
- а) мінімізація вимог до постачальників;
 - б) використання «зелених» критеріїв закупівель;
 - в) орієнтація лише на найнижчу ціну;
 - г) відмова від сертифікації.
7. Управління відходами у продовольчих компаніях спрямоване на:
- а) збільшення кількості упаковки;
 - б) зменшення харчових втрат та забезпечення безпечної утилізації;
 - в) підвищення обсягів відходів;
 - г) лише вторинне пакування.
8. До стратегій соціальної відповідальності бізнесу у продовольчій сфері належить:
- а) використання застарілих технологій;
 - б) відмова від контролю якості;
 - в) підтримка місцевих громад та сталого землеробства;
 - г) ігнорування стандартів безпеки.
9. Репутаційний ефект від впровадження сталих практик полягає у:
- а) зменшенні лояльності споживачів;
 - б) підвищенні довіри до бренду;
 - в) зниженні прозорості діяльності;
 - г) відсутності змін.
10. Системна соціальна відповідальність сприяє:
- а) зростанню ризиків діяльності;
 - б) погіршенню відносин з громадами;

- в) посиленню конкурентних переваг підприємства;
- г) зменшенню ефективності виробництва.

Тема 6. Екологічні аспекти управління підприємствами агропродовольчої сфери

Мета: сформувати у здобувачів вищої освіти комплексне уявлення про екологічні аспекти управління підприємствами агропродовольчої сфери, сучасні системи екологічного менеджменту, а також розвинути навички оцінювання екологічної ефективності діяльності підприємств у контексті сталого розвитку.

Рекомендації до вивчення теми:

1. Орієнтуватися в ролі екологічної складової у системі сталого розвитку агропродовольчих підприємств.
2. Розуміти принципи формування та функціонування системи екологічного менеджменту на підприємстві.
3. Знати основні екологічні інструменти та технології управління в агропродовольчій сфері.
4. Аналізувати вплив екологічних факторів на ефективність та конкурентоспроможність підприємств.
5. Формувати навички оцінювання екологічної ефективності діяльності агропродовольчих підприємств.

Основні питання для опрацювання:

Екологічна складова сталого розвитку агропродовольчих підприємств. Взаємозв'язок екологічної безпеки та економічної ефективності. Вплив агропродовольчої діяльності на навколишнє природне середовище. Екологізація виробничих процесів як умова сталого розвитку.

Система екологічного менеджменту на підприємствах агропродовольчої сфери. Поняття та принципи екологічного менеджменту. Міжнародні стандарти екологічного менеджменту (ISO серії 14000).

Інтеграція екологічного менеджменту в загальну систему управління підприємством.

Екологічні інструменти та технології управління. Ресурсозберігаючі та маловідходні технології. Управління відходами, водними та енергетичними ресурсами. «Зелені» інновації та екологічна модернізація агропродовольчих підприємств.

Оцінювання екологічної ефективності діяльності агропродовольчих підприємств. Показники екологічної ефективності. Методи оцінювання екологічних результатів діяльності. Екологічний аудит та моніторинг. Використання результатів оцінювання в управлінських рішеннях.

Питання для самоконтролю:

1. Яке місце екологічної складової у системі сталого розвитку агропродовольчих підприємств?
2. Які основні екологічні проблеми характерні для агропродовольчої сфери?
3. У чому полягає сутність екологічного менеджменту на підприємстві?
4. Які принципи лежать в основі системи екологічного менеджменту?
5. Яку роль відіграють міжнародні стандарти ISO 14000 у екологічному управлінні?
6. Які екологічні інструменти та технології застосовуються на агропродовольчих підприємствах?
7. Як екологічні інновації впливають на ефективність діяльності підприємств?
8. Які показники використовуються для оцінювання екологічної ефективності?
9. У чому полягає значення екологічного аудиту та моніторингу?
10. Як результати оцінювання екологічної ефективності використовуються в управлінні підприємством?

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Аналітичне завдання

Проаналізувати екологічні аспекти діяльності агропродовольчих підприємств та визначити основні напрями їх екологізації.

2. Теоретико-дослідницьке завдання

Дослідити міжнародний та національний досвід упровадження систем екологічного менеджменту на агропродовольчих підприємствах.

3. Практико-орієнтоване завдання

Розробити пропозиції щодо впровадження екологічних інструментів управління на прикладі конкретного агропродовольчого підприємства.

4. Дослідницьке завдання

Запропонувати систему показників для оцінювання екологічної ефективності діяльності агропродовольчого підприємства.

5. Дискусійне завдання

Підготувати аргументовану позицію щодо ролі екологічного менеджменту у забезпеченні сталого розвитку агропродовольчих підприємств в Україні.

Тестові завдання

1. Екологічне управління на агропродовольчому підприємстві – це:

- а) система заходів зі збільшення прибутку;
- б) процес контролю витрат;
- в) управління впливом виробничої діяльності на природне середовище;
- г) система маркетингових комунікацій.

2. Основним джерелом екологічних ризиків у агросфері є:

- а) споживчий попит;
- б) природні умови виробництва та технології;
- в) кадрові ресурси;
- г) ринкова конкуренція.

3. До екологічних викликів агропродовольчих підприємств належить:

- а) низька вартість оренди землі;

- б) деградація ґрунтів;
- в) посилення маркетингових витрат;
- г) недостатність складських приміщень.

4. Який інструмент належить до екологічного управління?

- а) тейлоризм;
- б) екологічний аудит;
- в) маркетинговий аналіз;
- г) аутсорсинг.

5. Мета екологічного моніторингу – це:

- а) оптимізація персоналу;
- б) оцінка ринкових трендів;
- в) відстеження змін у навколишньому середовищі під впливом виробництва;
- г) визначення цінової політики.

6. Який підхід спрямований на зменшення використання ресурсів і утворення відходів?

- а) екстенсивний розвиток;
- б) циркулярна економіка;
- в) лінійне виробництво;
- г) інтенсивна хімізація.

7. Екологічна ефективність підприємства характеризує:

- а) рівень підготовки менеджерів;
- б) ступінь впливу діяльності на фінансові результати;
- в) співвідношення екологічних витрат і результатів щодо зниження негативного впливу;
- г) кількість маркетингових інструментів.

8. Екологічна відповідальність підприємства передбачає:

- а) лише сплату штрафів;
- б) усунення працівників із низькою кваліфікацією;

в) виконання норм природоохоронного законодавства та мінімізацію екологічної шкоди;

г) підвищення рівня логістичної оптимізації.

9. До процедур екологічної сертифікації належить:

а) тестування персоналу;

б) перевірка відповідності продукції екологічним стандартам;

в) оцінка маркетингової стратегії;

г) аудит конкурентів.

10. Основним показником, що відображає екологічну результативність агропідприємства, є:

а) динаміка чисельності працівників;

б) рівень урожайності;

в) скорочення забруднення та раціональне використання ресурсів;

г) рентабельність продажів.

Тема 7. Економічна діагностика та показники сталого розвитку підприємств АПК

Мета: сформувати у здобувачів вищої освіти цілісне уявлення про економічну діагностику як інструмент оцінювання сталого розвитку підприємств агропромислового комплексу, а також розвинути навички формування системи показників і використання результатів діагностики в процесі управління сталим розвитком.

Рекомендації до вивчення теми:

1. Орієнтуватися в сутності та завданнях економічної діагностики сталого розвитку підприємств АПК.

2. Розуміти структуру та логіку формування системи показників сталого розвитку.

3. Знати основні методи економічної діагностики сталого розвитку підприємств.

4. Аналізувати взаємозв'язок між економічними, екологічними та соціальними показниками сталого розвитку.

5. Формувати навички використання результатів діагностики для обґрунтування управлінських рішень.

Основні питання для опрацювання:

Сутність і завдання економічної діагностики сталого розвитку підприємств АПК. Поняття економічної діагностики. Місце економічної діагностики в системі управління сталим розвитком. Інформаційне забезпечення діагностики сталого розвитку підприємств.

Система показників оцінювання сталого розвитку підприємств АПК. Економічні, екологічні та соціальні показники сталого розвитку. Критерії відбору показників. Формування інтегральних індексів сталого розвитку підприємств АПК.

Методи економічної діагностики сталого розвитку. Статистичні, економіко-математичні та експертні методи. Порівняльний аналіз і бенчмаркінг. Багатокритеріальні методи оцінювання сталого розвитку.

Використання результатів діагностики в управлінні сталим розвитком підприємств. Інтерпретація результатів економічної діагностики. Обґрунтування стратегічних і тактичних управлінських рішень. Моніторинг та коригування стратегії сталого розвитку.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає сутність економічної діагностики сталого розвитку підприємств АПК?

2. Які основні завдання економічної діагностики в системі управління сталим розвитком?

3. Які групи показників використовуються для оцінювання сталого розвитку підприємств АПК?

4. За якими критеріями формується система показників сталого розвитку?

5. У чому полягають особливості інтегральної оцінки сталого розвитку підприємств?
6. Які методи економічної діагностики застосовуються для оцінювання сталого розвитку?
7. Яка роль багатокритеріальних методів у діагностиці сталого розвитку?
8. Як результати економічної діагностики використовуються в управлінні підприємством?
9. Яке значення має моніторинг показників сталого розвитку?
10. Як економічна діагностика сприяє підвищенню ефективності управління сталим розвитком підприємств АПК?

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Аналітичне завдання

Проаналізувати підходи до економічної діагностики сталого розвитку підприємств АПК та визначити їх переваги й обмеження.

2. Теоретико-дослідницьке завдання

Дослідити сучасні системи показників сталого розвитку підприємств агропромислового комплексу та обґрунтувати доцільність їх застосування.

3. Практико-орієнтоване завдання

Сформувати систему показників економічної, екологічної та соціальної складових сталого розвитку конкретного підприємства АПК (за вибором).

4. Дослідницьке завдання

Запропонувати методику інтегральної оцінки сталого розвитку підприємства АПК із урахуванням специфіки його діяльності.

5. Дискусійне завдання

Підготувати аргументовану позицію щодо ролі економічної діагностики у забезпеченні довгострокової стійкості та конкурентоспроможності підприємств АПК.

Тестові завдання

1. Економічна діагностика підприємства АПК – це:
 - а) оцінка тільки фінансових результатів діяльності підприємства;
 - б) комплексне оцінювання економічних, екологічних і соціальних аспектів розвитку;
 - в) аналіз технологічного потенціалу без екологічних показників;
 - г) визначення ринкової частки підприємства.
2. Основною метою економічної діагностики є:
 - а) максимізація прибутку у поточному періоді;
 - б) виявлення прихованих резервів і ризиків розвитку підприємства;
 - в) підвищення рівня державної підтримки;
 - г) скорочення чисельності персоналу.
3. До економічних індикаторів сталого розвитку підприємств АПК належить:
 - а) рівень біорізноманіття;
 - б) рентабельність виробництва;
 - в) задоволеність працівників умовами праці;
 - г) обсяг утворення відходів.
4. До екологічних показників у системі сталості підприємства належить:
 - а) плинність кадрів;
 - б) продуктивність праці;
 - в) обсяг викидів забруднюючих речовин;
 - г) рівень інноваційної активності.
5. Соціальними індикаторами сталого розвитку підприємств АПК є:
 - а) відтворення земельних ресурсів;
 - б) рівень професійного розвитку персоналу;
 - в) енергоємність продукції;
 - г) рівень зносу основних фондів.
6. Метод SWOT використовується для:
 - а) розрахунку собівартості продукції;

- б) оцінювання конкурентного середовища підприємства;
 - в) визначення витрат на екологічні заходи;
 - г) побудови інтегрального індексу сталого розвитку.
7. Інтегральний індекс сталого розвитку дозволяє:
- а) виміряти подвійні витрати підприємства;
 - б) оцінити загальний рівень сталості за сукупністю індикаторів;
 - в) визначити обсяг податкових платежів;
 - г) розрахувати конкурентну надбавку.
8. До методів економічної діагностики підприємств АПК належить:
- а) аналіз чутливості;
 - б) біологічне моделювання ґрунтів;
 - в) агротехнічне планування;
 - г) оцінювання рівня монокультури.
9. Управління сталим розвитком передбачає:
- а) орієнтацію виключно на отримання прибутку;
 - б) інтеграцію економічних, екологічних і соціальних пріоритетів у діяльність підприємства;
 - в) скорочення обсягів виробництва незалежно від ринку;
 - г) ухилення від екологічних інвестицій.
10. Результати діагностики у системі управління підприємством використовуються для:
- а) підвищення короткострокової ліквідності виключно;
 - б) прийняття стратегічних рішень щодо розвитку підприємства;
 - в) замінення бухгалтерського обліку;
 - г) формування державної регіональної політики.

Тема 8. Планування і реалізація наукових та прикладних досліджень у сфері сталого розвитку аграрних підприємств

Мета: сформувати у здобувачів вищої освіти комплексне уявлення про методологію, планування та реалізацію наукових і прикладних досліджень у

сфері сталого розвитку аграрних підприємств, а також розвинути навички застосування результатів досліджень у практиці управління та науковій діяльності.

Рекомендації до вивчення теми:

1. Орієнтуватися в методологічних засадах наукових досліджень сталого розвитку аграрних підприємств.
2. Розуміти логіку та етапи планування наукових і прикладних досліджень.
3. Знати основні методи та інструменти дослідження сталого розвитку на мікрорівні.
4. Аналізувати можливості застосування результатів наукових досліджень у практиці управління.
5. Формувати навички підготовки та реалізації власних наукових досліджень у межах ОНП.

Основні питання для опрацювання:

Методологічні засади наукових досліджень сталого розвитку аграрних підприємств. Наукові підходи та принципи дослідження сталого розвитку. Формування наукової проблеми, об'єкта і предмета дослідження. Гіпотези та концептуальні моделі дослідження.

Планування наукових і прикладних досліджень у сфері сталого розвитку. Етапи наукового дослідження. Розробка програми та плану дослідження. Інформаційне забезпечення та вибір методів дослідження. Організація прикладних досліджень на аграрних підприємствах.

Методи та інструменти проведення досліджень сталого розвитку. Кількісні та якісні методи дослідження. Економіко-статистичні, економіко-математичні та експертні методи. Соціологічні та екологічні методи дослідження. Обробка та інтерпретація результатів.

Використання результатів наукових досліджень у практиці управління сталим розвитком. Трансфер наукових результатів у управлінські рішення.

Обґрунтування рекомендацій і управлінських пропозицій. Апробація та впровадження результатів досліджень.

Питання для самоконтролю:

1. Які методологічні принципи лежать в основі досліджень сталого розвитку аграрних підприємств?
2. Як формується наукова проблема, об'єкт і предмет дослідження?
3. Які етапи планування наукових і прикладних досліджень у сфері сталого розвитку?
4. Які методи дослідження найчастіше застосовуються для вивчення сталого розвитку підприємств?
5. У чому полягає специфіка прикладних досліджень у аграрному секторі?
6. Як здійснюється обробка та інтерпретація результатів наукових досліджень?
7. Яка роль економіко-математичних і статистичних методів у дослідженнях сталого розвитку?
8. Як результати наукових досліджень використовуються в управлінні підприємством?
9. Яке значення має апробація результатів дослідження?
10. Як наукові дослідження сприяють підвищенню ефективності управління сталим розвитком аграрних підприємств?

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Аналітичне завдання

Проаналізувати сучасні напрями наукових досліджень у сфері сталого розвитку аграрних підприємств та визначити їх актуальність.

2. Теоретико-дослідницьке завдання

Сформулювати наукову проблему, мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження за обраною тематикою сталого розвитку аграрних підприємств.

3. Практико-орієнтоване завдання

Розробити програму прикладного дослідження сталого розвитку конкретного аграрного підприємства (за вибором).

4. Дослідницьке завдання

Обґрунтувати вибір методів дослідження сталого розвитку та описати очікувані результати дослідження.

5. Дискусійне завдання

Підготувати аргументовану позицію щодо ролі наукових досліджень у формуванні ефективної політики сталого розвитку аграрних підприємств в Україні.

Тестові завдання

1. Яка головна мета наукових досліджень у сфері сталого розвитку аграрних підприємств?

- а) підвищення рентабельності будь-яким способом;
- б) створення нових знань і рішень для збалансованого розвитку;
- в) мінімізація витрат на виробництво;
- г) оптимізація кадрового забезпечення.

2. Що є ключовим елементом планування дослідження?

- а) вибір техніки безпеки;
- б) формування гіпотези, мети та завдань;
- в) вибір постачальників ресурсів;
- г) проведення атестації персоналу.

3. Який метод найчастіше застосовується для прогнозування розвитку аграрних підприємств?

- а) метод аналогій;
- б) метод експертних оцінок;
- в) фінансовий аудит;
- г) методи кадрового менеджменту.

4. До прикладних досліджень у аграрній сфері належить:

- а) аналіз теоретичних моделей сталого розвитку;
- б) створення практичних технологій підвищення ефективності;

- в) розробка філософських концепцій;
- г) вивчення літературних джерел.

5. Який етап дослідження включає збирання первинної інформації?

- а) впровадження;
- б) проектування;
- в) реалізація експерименту або спостережень;
- г) оцінювання впливу.

6. Що є одним з критеріїв ефективності дослідницьких розробок для аграрних підприємств?

- а) зростання капіталу власників;
- б) підвищення соціальної стійкості та екологічної безпеки;
- в) збільшення витрат на модернізацію;
- г) зменшення обсягу інновацій.

7. Який інструмент найбільше використовують для оцінки результативності досліджень?

- а) матриця БКГ;
- б) SWOT-аналіз;
- в) методи економічної та екологічної ефективності;
- г) HR-аудит.

8. Упровадження дослідницьких розробок в аграрних підприємствах залежить від:

- а) рівня освіти власників;
- б) доступності кредитних ресурсів та зацікавленості менеджменту;
- в) кількості працівників;
- г) розміру земельного банку.

9. Який підхід забезпечує системність планування досліджень?

- а) інтуїтивний;
- б) статистичний;
- в) процесний та системний підхід;
- г) емпіричний без контролю.

10. Який результат вважається ключовим у дослідженнях сталого розвитку?

- а) максимізація короткострокового прибутку;
- б) поліпшення економічних, екологічних і соціальних показників діяльності;
- в) підвищення кількості персоналу;
- г) зростання навантаження на ресурси.

Тема 9. Апробація та впровадження результатів досліджень сталого розвитку на підприємствах агропродовольчої сфери

Мета: сформувати у здобувачів вищої освіти розуміння процесів апробації, впровадження та поширення результатів наукових і прикладних досліджень у сфері сталого розвитку агропродовольчих підприємств, а також розвинути практичні навички оцінювання ефективності впровадження наукових результатів у господарську діяльність.

Рекомендації до вивчення теми:

1. Орієнтуватися в сутності та формах апробації результатів наукових досліджень.
2. Розуміти механізми впровадження результатів досліджень у діяльність агропродовольчих підприємств.
3. Знати критерії та показники оцінювання ефективності впровадження наукових результатів.
4. Аналізувати можливості комерціалізації результатів досліджень у сфері сталого розвитку.
5. Формувати навички представлення та поширення результатів наукових досліджень.

Основні питання для опрацювання:

Сутність та значення апробації результатів наукових досліджень. Поняття апробації наукових результатів. Форми апробації: наукові

публікації, конференції, круглі столи, експертні обговорення. Роль апробації у підвищенні якості наукових досліджень.

Форми та механізми впровадження результатів досліджень на підприємствах. Організаційні, економічні та управлінські механізми впровадження. Пілотні проєкти та експериментальні впровадження. Взаємодія науки і бізнесу у процесі впровадження результатів досліджень.

Оцінювання ефективності впровадження результатів досліджень. Критерії ефективності впровадження: економічні, соціальні, екологічні. Методи оцінювання результативності та ефективності. Аналіз ризиків та бар'єрів упровадження.

Комерціалізація та поширення результатів досліджень сталого розвитку. Комерціалізація наукових результатів у агропродовольчій сфері. Інтелектуальна власність та захист результатів досліджень. Поширення кращих практик сталого розвитку.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає сутність апробації результатів наукових досліджень?
2. Які основні форми апробації результатів досліджень використовуються в науковій практиці?
3. Які механізми впровадження результатів досліджень застосовуються на агропродовольчих підприємствах?
4. Яку роль відіграє взаємодія науки і бізнесу у процесі впровадження результатів досліджень?
5. Які критерії використовуються для оцінювання ефективності впровадження наукових результатів?
6. Як оцінюється економічна ефективність упровадження результатів досліджень?
7. Які ризики та бар'єри можуть виникати у процесі впровадження наукових результатів?

8. У чому полягає сутність комерціалізації результатів наукових досліджень?

9. Яке значення має захист інтелектуальної власності у сфері сталого розвитку?

10. Як поширення результатів досліджень сприяє розвитку агропродовольчих підприємств?

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Аналітичне завдання

Проаналізувати основні форми апробації результатів наукових досліджень у сфері сталого розвитку агропродовольчих підприємств.

2. Теоретико-дослідницьке завдання

Дослідити механізми впровадження результатів наукових досліджень у практику діяльності агропродовольчих підприємств.

3. Практико-орієнтоване завдання

Розробити план впровадження результатів дослідження сталого розвитку на прикладі конкретного агропродовольчого підприємства.

4. Дослідницьке завдання

Запропонувати систему показників оцінювання ефективності впровадження результатів досліджень сталого розвитку.

5. Дискусійне завдання

Підготувати аргументовану позицію щодо проблем і перспектив комерціалізації наукових результатів у сфері сталого розвитку агропродовольчих підприємств України.

Тестові завдання

1. Що є головною метою апробації результатів дослідження?

- а) отримання максимального прибутку в перший місяць;
- б) офіційне підтвердження достовірності та практичної придатності наукових положень;
- в) звільнення персоналу, який не згоден з новою політикою;
- г) отримання банківського кредиту.

2. Який підхід є базовим для оцінки сталого розвитку підприємства?
- а) Модель максимізації акціонерної вартості;
 - б) Концепція Triple Bottom Line (TBL) – економіка, екологія, соціум;
 - в) Лише аналіз валового збору врожаю;
 - г) Порівняння з показниками підприємств-конкурентів минулого століття.
3. Впровадження системи точного землеробства (використання дронів, GPS) відноситься до:
- а) соціально-економічної форми впровадження;
 - б) організаційно-управлінської форми;
 - в) технологічної та інформаційно-цифрової форми;
 - г) психологічної форми.
4. Який документ юридично підтверджує факт використання наукової розробки у виробництві?
- а) почесна грамота;
 - б) акт впровадження;
 - в) наказ про призначення директора;
 - г) стаття у газеті.
5. Що з наведеного є прикладом екологічного моніторингу на агропідприємстві?
- а) опитування працівників щодо рівня заробітної плати;
 - б) вимірювання динаміки вмісту гумусу в ґрунті після зміни технології обробітку;
 - в) підрахунок кількості підписників у соціальних мережах підприємства;
 - г) аналіз структури кредиторської заборгованості.
6. Який метод впровадження передбачає випробування інновації на обмеженій ділянці перед її масштабуванням?
- а) метод нормативного примусу;
 - б) метод пілотного впровадження (експериментальний);

- в) метод «шокової терапії»;
- г) метод історичного аналізу.

7. Брак кваліфікованих кадрів, які розуміють принципи «зеленої» економіки, – це бар'єр:

- а) економіко-фінансовий;
- б) когнітивно-освітній;
- в) природно-кліматичний;
- г) політичний.

8. У формулі інтегрального показника сталого розвитку $I_{sd} = w_e \cdot E + w_{env} \cdot E_{env} + w_s \cdot S$ символ w означає:

- а) витрати на виробництво одиниці продукції;
- б) вагові коефіцієнти значущості кожного блоку;
- в) швидкість впровадження інновацій;
- г) кількість працівників на підприємстві.

9. До природно-кліматичних ризиків сталого розвитку в АПК належать:

- а) зміна податкового законодавства;
- б) посухи, ерозія ґрунтів та екстремальні температури;
- в) падіння цін на акції підприємства на біржі;
- г) поломка офісного обладнання.

10. Що передбачає метод «диверсифікації» в системі управління ризиками?

- а) зосередження всіх ресурсів на виробництві однієї монокультури;
- б) розподіл діяльності між різними напрямками (рослинництво, переробка, енергетика);
- в) відмову від будь-яких інновацій;
- г) скорочення витрат на екологічні заходи.

Тема 10. Інновації, цифровізація та перспективи розвитку менеджменту сталості у продовольчому секторі

Мета: сформувати у здобувачів вищої освіти системне уявлення про роль інновацій і цифрових технологій у забезпеченні сталого розвитку

продовольчого сектору, а також розвинути навички аналізу перспективних напрямів розвитку менеджменту сталості в агропродовольчій сфері.

Рекомендації до вивчення теми:

1. Усвідомити значення інновацій як ключового чинника сталого розвитку продовольчого сектору.
2. Розуміти роль цифровізації у підвищенні ефективності управління агропродовольчими підприємствами.
3. Ознайомитися з сучасними цифровими технологіями та інноваційними рішеннями в аграрному бізнесі.
4. Аналізувати інноваційні бізнес-моделі з позицій економічної, соціальної та екологічної стійкості.
5. Формувати бачення перспектив розвитку менеджменту сталості в умовах глобалізації та цифрової трансформації.

Основні питання для опрацювання:

Роль інновацій у забезпеченні сталого розвитку продовольчого сектору. Поняття інновацій у менеджменті сталого розвитку. Технологічні, організаційні та соціальні інновації. Інноваційний потенціал агропродовольчих підприємств.

Цифровізація агропродовольчих підприємств як інструмент менеджменту сталості. Цифрові технології у продовольчому секторі: big data, штучний інтелект, IoT, блокчейн, ERP-системи. Цифрові платформи управління ресурсами та ланцюгами постачання. Роль цифровізації у підвищенні прозорості та ефективності діяльності підприємств.

Інноваційні бізнес-моделі та управлінські рішення у продовольчій сфері. Циркулярні бізнес-моделі. Соціальне підприємництво та інклюзивні моделі розвитку. Стартапи та агротех-інновації. Партнерства між бізнесом, наукою та державою.

Перспективи розвитку менеджменту сталості в умовах глобальних трансформацій. Вплив кліматичних змін, демографічних процесів та

глобальних ринків. Європейський зелений курс і трансформація продовольчих систем. Виклики та можливості для агропродовольчих підприємств України.

Питання для самоконтролю:

1. Яку роль відіграють інновації у забезпеченні сталого розвитку продовольчого сектору?
2. Які види інновацій є найбільш значущими для агропродовольчих підприємств?
3. У чому полягає сутність цифровізації менеджменту сталого розвитку?
4. Які цифрові технології найбільш активно застосовуються у продовольчому секторі?
5. Як цифровізація впливає на прозорість та ефективність управління підприємством?
6. Які інноваційні бізнес-моделі сприяють досягненню цілей сталого розвитку?
7. Яку роль відіграють агротех-стартапи у трансформації продовольчого сектору?
8. Які глобальні трансформації впливають на розвиток менеджменту сталості?
9. Які перспективи розвитку сталого менеджменту в агропродовольчій сфері України?
10. Які управлінські компетентності є ключовими для менеджерів сталого розвитку майбутнього?

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Аналітичне завдання

Проаналізувати вплив інноваційних технологій на сталий розвиток конкретного агропродовольчого підприємства.

2. Теоретико-дослідницьке завдання

Дослідити роль цифровізації в системі менеджменту сталого розвитку продовольчого сектору.

3. Практико-орієнтоване завдання

Розробити пропозиції щодо впровадження цифрових інструментів управління сталим розвитком на агропродовольчому підприємстві.

4. Проєктне завдання

Сформувати концепцію інноваційної бізнес-моделі агропродовольчого підприємства з урахуванням принципів сталого розвитку.

5. Дискусійне завдання

Підготувати есе на тему: *«Цифрова трансформація як основа майбутнього менеджменту сталості у продовольчому секторі»*.

Тестові завдання

1. Інновації у продовольчому секторі передусім спрямовані на:
 - а) збільшення чисельності персоналу;
 - б) підвищення ресурсоефективності та сталого розвитку;
 - в) зменшення асортименту продукції;
 - г) посилення державного регулювання.
2. Яка технологія є ключовою для точного землеробства?
 - A. друк на 3D принтері;
 - B. IoT та супутниковий моніторинг;
 - C. віртуальна реальність;
 - D. ручне вимірювання параметрів ґрунту.
3. Цифровізація агропродовольчого виробництва дає змогу:
 - а) збільшити використання ручної праці;
 - б) зменшити прозорість ланцюгів постачання;
 - в) підвищити точність управлінських рішень;
 - г) знизити рівень інновацій.
4. Який із перелічених елементів належить до технологій сталого менеджменту?
 - а) практики надмірного використання добрив;

- б) виснажливий режим експлуатації земель;
- в) циркулярні бізнес-моделі;
- г) монополізація ринку.

5. До переваг впровадження блокчейну в харчових ланцюгах належить:

- а) ускладнення перевірки походження продукції;
- б) підвищення прозорості та простежуваності;
- в) відмова від екологічних стандартів;
- г) збільшення частки ручного документообігу.

6. Менеджмент сталості у продовольчому секторі передбачає:

- а) ігнорування екологічних ризиків;
- б) орієнтацію лише на короткостроковий прибуток;
- в) гармонізацію економічних, екологічних і соціальних цілей;
- г) використання лише традиційних методів ведення господарства.

7. Який глобальний тренд впливає на перспективи розвитку продовольчих систем найбільше?

- а) зростання вартості сільськогосподарської техніки;
- б) глобальна декарбонізація та кліматична політика;
- в) поширення застарілих технологій;
- г) зменшення вимог до екологічності виробництва.

8. До ключових елементів цифрової трансформації агропродовольчої сфери належить:

- а) збільшення витрат на ручну працю;
- б) використання штучного інтелекту й великих даних;
- в) виключно аналіз паперової документації;
- г) відмова від автоматизації.

9. Однією з головних переваг циркулярної економіки в продовольчому секторі є:

- а) збільшення обсягів відходів;
- б) зниження можливостей для переробки;
- в) мінімізація втрат ресурсів і підвищення екологічності;

г) погіршення якості продукції.

10. До перспектив розвитку менеджменту сталості належить:

- а) збереження виключно традиційних систем виробництва;
- б) формування локальних та глобальних стійких продовольчих систем
- в) відмова від цифрових технологій;
- г) зменшення вимог до корпоративної відповідальності.

Питання для поточного контролю знань

1. Сутність та еволюція концепції сталого розвитку.
2. Основні принципи сталого розвитку та їх інтерпретація в агропродовольчій сфері.
3. Взаємозв'язок економічної, соціальної та екологічної складових сталого розвитку.
4. Особливості сталого розвитку підприємств агропродовольчої сфери.
5. Методологічні підходи до оцінювання сталого розвитку підприємств.
6. Роль менеджменту у формуванні стратегії сталого розвитку підприємства.
7. Глобальна концепція сталого розвитку: етапи формування та сучасні виклики.
8. Цілі сталого розвитку ООН та їх значення для продовольчого сектору.
9. Національні стратегії сталого розвитку: сутність, завдання та інструменти реалізації.
10. Інституційне забезпечення реалізації стратегій сталого розвитку.
11. Вплив глобальних і національних стратегій на діяльність агропродовольчих підприємств.
12. Інтеграція принципів сталого розвитку в систему управління підприємством.
13. Поняття інституційного середовища сталого розвитку аграрного сектору.
14. Роль держави у регулюванні сталого розвитку агропродовольчої сфери.
15. Нормативно-правове регулювання сталого розвитку аграрного сектору.
16. Міжнародні угоди та стандарти у сфері сталого розвитку.

17. Вплив інституційних обмежень і стимулів на діяльність аграрних підприємств.
18. Методи та підходи до управління сталим розвитком агропродовольчих підприємств.
19. Стратегічне управління сталим розвитком підприємства.
20. Інструменти впровадження принципів сталого розвитку в менеджменті.
21. Система показників та індикаторів сталого розвитку підприємств АПК.
22. Моніторинг і контроль сталого розвитку підприємств.
23. Соціальна відповідальність бізнесу в агропродовольчій сфері.
24. Корпоративна стійкість та її роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства.
25. Екологічні аспекти управління підприємствами агропродовольчої сфери.
26. Екологічні ризики та механізми їх мінімізації.
27. Економічна діагностика сталого розвитку підприємств АПК.
28. Методи оцінювання економічної ефективності сталого розвитку.
29. Планування наукових досліджень у сфері сталого розвитку аграрних підприємств.
30. Методи наукових і прикладних досліджень сталого розвитку.
31. Апробація результатів наукових досліджень.
32. Впровадження результатів досліджень у практику управління підприємствами.
33. Оцінювання ефективності впровадження наукових розробок.
34. Роль інновацій у забезпеченні сталого розвитку продовольчого сектору.
35. Цифровізація як інструмент менеджменту сталого розвитку.
36. Інноваційні бізнес-моделі в агропродовольчій сфері.
37. Агротехнологічні інновації та їх вплив на сталий розвиток.

38.Перспективи розвитку менеджменту сталості у продовольчому секторі.

39.Виклики та можливості сталого розвитку агропродовольчих підприємств України.

40.Компетентності менеджера сталого розвитку в умовах глобальних трансформацій.

Глосарій

Агропродовольча сфера – сукупність галузей, що охоплюють виробництво, переробку, зберігання та реалізацію сільськогосподарської продукції і продуктів харчування.

Аграрна політика – сукупність державних заходів, спрямованих на розвиток сільського господарства та агропродовольчої сфери.

Апробація результатів досліджень – перевірка ефективності отриманих наукових результатів у практичних умовах.

Біоекономіка – економічна система, що базується на використанні відновлюваних біологічних ресурсів.

Вуглецевий слід – загальний обсяг викидів парникових газів, що утворюються в результаті діяльності підприємства.

Впровадження інновацій – процес практичного застосування нових технологій, методів та управлінських рішень.

Державна підтримка агропідприємств – система фінансових, організаційних і регуляторних заходів, спрямованих на стимулювання розвитку аграрного сектору.

Економічна складова сталого розвитку – забезпечення прибутковості, фінансової стабільності та конкурентоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі.

Екологічна складова сталого розвитку – мінімізація негативного впливу господарської діяльності на довкілля та раціональне використання природних ресурсів.

Екологічний менеджмент – система управління підприємством, спрямована на зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Екологічний аудит – незалежна оцінка відповідності діяльності підприємства екологічним стандартам і вимогам законодавства.

Екологізація виробництва – впровадження технологій і процесів, що знижують екологічне навантаження виробничої діяльності.

Екологічні ризики – ймовірність виникнення негативних наслідків для довкілля в результаті діяльності підприємства.

Економічна діагностика підприємства – процес оцінювання фінансово-економічного стану та результативності діяльності підприємства.

Екосистемний підхід – підхід до управління, що передбачає врахування взаємозв'язків між економічною діяльністю підприємства та природними екосистемами.

Енергоефективність – раціональне використання енергетичних ресурсів із мінімальними витратами на одиницю продукції.

Зацікавлені сторони (стейкхолдери) – фізичні або юридичні особи, які мають інтерес у діяльності підприємства або впливають на її результати.

Зелена економіка – модель економічного розвитку, заснована на раціональному використанні ресурсів, зменшенні викидів та соціальній інклюзії.

Інноваційний розвиток – спрямованість діяльності підприємства на постійне оновлення технологій і методів управління.

Інституційне середовище – сукупність формальних і неформальних правил, норм та організацій, що регулюють діяльність агропродовольчих підприємств.

Інтегральний показник сталості – узагальнений індикатор, що комплексно відображає рівень сталого розвитку підприємства.

Кліматична стійкість підприємства – здатність агропродовольчого підприємства адаптуватися до змін клімату та мінімізувати їх негативний вплив.

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) – добровільна інтеграція соціальних та екологічних аспектів у діяльність підприємства та взаємодію із зацікавленими сторонами.

Науково-дослідні роботи (НДР) – систематична діяльність, спрямована на отримання нових знань та рішень у сфері сталого розвитку.

Нормативно-правове регулювання – система законодавчих актів і підзаконних документів, що визначають вимоги до діяльності підприємств аграрного сектору.

Менеджмент сталого розвитку – система управлінських рішень і заходів, спрямованих на досягнення довгострокової економічної ефективності підприємства з урахуванням екологічної безпеки та соціальної відповідальності.

Моніторинг сталого розвитку – систематичне спостереження та оцінювання показників сталості з метою коригування управлінських рішень.

Органічне виробництво – система агровиробництва, що ґрунтується на природних технологіях без застосування синтетичних хімічних засобів.

Перспективи сталого розвитку агропродовольчої сфери – напрями майбутнього розвитку галузі, пов'язані з інноваціями, цифровізацією та екологізацією виробництва.

Показники сталого розвитку – система кількісних та якісних індикаторів, що характеризують рівень економічної, соціальної й екологічної ефективності підприємства.

Прикладні дослідження – дослідження, спрямовані на практичне використання наукових результатів у діяльності підприємств.

Продовольча безпека – стан економіки та суспільства, за якого населення має стабільний доступ до безпечних і якісних продуктів харчування.

Раціональне землекористування – система ведення господарства, що забезпечує збереження родючості ґрунтів і запобігає їх деградації.

Ресурсозбереження – комплекс заходів, спрямованих на ефективне використання матеріальних, енергетичних і природних ресурсів.

Сталий розвиток – модель розвитку, що забезпечує задоволення потреб сучасного покоління без загрози можливостям майбутніх поколінь, поєднуючи економічні, соціальні та екологічні цілі.

Стійкість підприємства (корпоративна стійкість) – здатність підприємства стабільно функціонувати й розвиватися в умовах економічних, соціальних та екологічних викликів.

Соціальна складова сталого розвитку – орієнтація діяльності підприємства на забезпечення гідних умов праці, розвиток людського капіталу та соціальне благополуччя громад.

Соціально-економічна ефективність – співвідношення результатів діяльності підприємства та витрат із урахуванням соціальних наслідків.

Соціальний аудит – оцінювання впливу діяльності підприємства на персонал, громаду та суспільство загалом.

Стратегія сталого розвитку підприємства – довгостроковий план дій, спрямований на досягнення балансу між економічними, соціальними та екологічними цілями.

Стратегічне управління – процес формування та реалізації управлінських рішень, орієнтованих на досягнення довгострокових цілей підприємства.

Управління ризиками сталого розвитку – процес ідентифікації, аналізу та мінімізації економічних, соціальних і екологічних ризиків.

Цілі сталого розвитку (ЦСР) – глобальні орієнтири ООН, спрямовані на подолання бідності, збереження довкілля та забезпечення сталого економічного зростання.

Цифровізація агробізнесу – впровадження цифрових технологій у процеси управління, виробництва та збуту продукції.

Цифрові технології управління – програмні та інформаційні рішення, що підвищують ефективність управлінських процесів.

Висновки до курсу

У процесі вивчення дисципліни «Менеджмент сталого розвитку підприємств агропродовольчої сфери» здобувачі вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня сформували цілісне уявлення про теоретико-методологічні засади, інституційні умови та практичні механізми управління сталим розвитком агропродовольчих підприємств в умовах глобальних трансформацій.

У межах курсу було розкрито еволюцію концепції сталого розвитку, її глобальні та національні виміри, а також особливості реалізації принципів сталості в агропродовольчій сфері. Значну увагу приділено аналізу інституційного середовища, нормативно-правового регулювання, соціальної відповідальності бізнесу, екологічних та економічних аспектів діяльності підприємств АПК.

Опанування методів економічної діагностики, індикаторів сталого розвитку, інструментів стратегічного планування та управління дозволило здобувачам набути навичок комплексного оцінювання рівня сталості агропродовольчих підприємств і розроблення управлінських рішень, спрямованих на підвищення їх конкурентоспроможності та довгострокової стійкості.

Особливе місце в курсі відведено питанням науково-дослідної діяльності, планування та реалізації прикладних досліджень, апробації й впровадження їх результатів у практику управління підприємствами агропродовольчої сфери. Це сприяло формуванню дослідницьких компетентностей, здатності до критичного мислення та самостійного наукового пошуку.

Узагальнюючи результати вивчення дисципліни, можна стверджувати, що курс створює методологічну основу для подальших наукових досліджень у сфері менеджменту сталого розвитку, а також забезпечує підготовку здобувачів до професійної діяльності, спрямованої на впровадження

інноваційних, екологічно та соціально відповідальних управлінських рішень у продовольчому секторі.

Список використаних і рекомендованих джерел

1. Афанасьєва М. А. Удосконалення механізму контролю діяльності в управлінні сталим розвитком підприємств: монографія. Київ: Основа, 2020. 310 с.
2. Вдовенко Н.М., Зось-Кіор М.В., Федірець О.В., Гнатенко І.А. Роль енергоринку в менеджменті ресурсозбереження та ресурсоефективності конкурентоспроможних підприємств агропродовольчої сфери. Український журнал прикладної економіки. 2020. № 4. Т. 5. С. 222-229.
3. Гук О. В., Федірець О. В., Броварець О. О. Управління стійким розвитком підприємств агропродовольчої сфери в контексті інноватики персоналу та трансферу знань. *Журнал "Актуальні проблеми інноваційної економіки та права"*. 2024. №4. С. 26-31.
4. Голуб І. Методологія формування стратегії сталого розвитку аграрних підприємств. *Сталий розвиток економіки*, 2025. (2 (53), 231-236.
5. Грицаєнко Г. І., Грицаєнко І. М., Педченко Г. П., Прус Ю. О., Яворська Т. І. Підприємництво: інвестиційне забезпечення та економічна безпека: монографія. Мелітополь: Люкс, 2021. 271 с.
6. Гречко А. В., Очеретяна О. В. Економічні переваги імплементації механізму управління сталим розвитком на вітчизняних підприємствах. *Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут"*, 2022. (22). С. 47-51.
7. Дідух С. М., Корікова А. К. Сталий розвиток агропромислових холдингів України: особливості та напрямки вдосконалення. *Агросвіт*. 2020. № 3. С. 90-99.
8. Екологічні інновації у підвищенні економічної та продовольчої безпеки України: колективна монографія; за ред. Т.О. Чайки, І.О. Яснолоб, О.О. Горба. Полтава: Видавництво ПП "Астроя", 2020. 216 с.

9. Ковальський А. Теоретичні аспекти формування стратегії сталого розвитку. Економіка та суспільство. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-90>

10.Лема О.І., Матковський О.А., Коваль О.Р., Сярий І.В. Сталий розвиток аграрних підприємств в Україні. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2023. № 2 (9). С. 289–296.

11.Лопушинська О.В. Основні проблеми формування системи менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери та шляхи їх вирішення. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2020. № 5. С. 286-291.

12.Мануйлов О. В. Формування стратегії сталого розвитку підприємств в умовах невизначеності. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2024. Том 9. № 2. С. 60–64.

13.Маркіна І.А., Вараксіна О.В. Менеджмент продовольчої безпеки України національний та глобалізаційний рівень: монографія. Полтава: Вид-во ПП “Астроя”, 2020. 278 с

14.Маркіна І.А., Зось-Кіор М.В., Сьомич М.І. Менеджмент ресурсозбереження в агропродовольчій сфері: інноваційність виробництва, екологізація землекористування, сталий розвиток сільських територій. Держава та регіони. Серія Економіка та підприємництво. 2020. № 4 (115). С. 54-59.

15.Маркіна І.А., Овчарук О.М. Антикризовий менеджмент підприємств агропродовольчої сфери України в умовах глобалізаційних викликів: монографія. Полтава: Вид-во ПП “Астроя”. 2020. 228 с.

16.Надводнюк О.О. Теоретико-методичні аспекти управління сталим розвитком сільськогосподарських підприємств. Економіка та управління АПК. 2022. № 2. С. 124-136.

17.Некрасова Л.А., Мохамед Халед Таха. Формування стратегії сталого розвитку підприємства в контексті євроінтеграційних процесів. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 12. С. 60–65.

- 18.Озеран А. В. Інформація про сталий розвиток у звіті про управління. Сталий розвиток економіки. 2024. № 2 (49). С. 282-287.
- 19.Орехова А.І., Хромушина Л.А., Голуб І.О. Глобальні цілі як основа формування стратегії розвитку аграрних підприємств. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2024. № 2 (43). DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.43-10>
- 20.Офіційний сайт Всесвітнього фонду природи. Sustainable Agriculture. 2021. URL: <https://www.worldwildlife.org/industries/sustainable&agriculture>
- 21.Офіційний сайт Організації економічного співробітництва та розвитку. Agriculture and the environment. 2021. URL: <https://www.oecd.org/agriculture/topics/agricultureandtheenvironment/>
- 22.Офіційний сайт Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН. Prospects for the Environment Agriculture and the environment. 2021. URL: <https://www.fao.org/3/y3557e/y3557e11.htm>
- 23.Палєхова Л. Л. Управління сталим розвитком: довідник базових понять. Дніпро: НТУ «Дніпровська Політехніка», 2020. 330 с.
- 24.Пивавар І. В., Пономаренко О. О., Дьячкова О. В. Моделювання сталого економічного розвитку в розрізі ресурсно-екологічної складової. Бізнесінформ. 2024. № 3. С. 183-192.
- 25.Пилипенко С. М. Стратегічне управління підприємством на засадах концепції сталого розвитку. Економіка та суспільство. 2020. Вип. 21. С. 79-85.
- 26.Сайт Органічних ферм. 18 Ways How "Modern" Farming Affects Our World. 2021. URL: <http://satavic.org/18wayshowmodernfarmingaffectsourworld/>
- 27.Саблук П.Т., Хомин І.П. Розвиток аграрного сектору України: фінансовий аспект. *Економіка АПК*. 2020. № 8. С. 45-51.
- 28.Страпчук, Світлана Іванівна. Сталий розвиток аграрних підприємств на засадах циркулярної економіки : монографія. Харків : ДБТУ; Львів : Вид-во «Новий Світ-2000», 2022. 380 с.

29.Станько Т. Нефінансова звітність як інструмент оцінки ефективності управління для досягнення цілей сталого розвитку. *Економіка та суспільство*, 2025. (71). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-34>

30.Сталий розвиток аграрних підприємств в Україні / О. І. Лема та ін. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2023. № 2 (9). С. 289-296.

31.Управління стратегіями випереджаючого інноваційного розвитку: монографія / за ред. Н.С. Ілляшенко. Суми: Триторія, 2020. 440 с.

32.Федірець О.В. Розвиток агропродовольчої сфери як соціально-економічної системи: теорія, методологія, практика: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю: 08.00.03. економіка та управління національним господарством. Полтавський державний аграрний університет, Полтава, 2021. 448 с.

33.Черних О. Методичні підходи до адаптивного управління розвитком підприємств агропродовольчої сфери. *Journal of Innovations and Sustainability*, 2024. 8(4), 11. <https://doi.org/10.51599/is.2024.08.04.11>.

Добровольська Елла Володимирівна

Менеджмент сталого розвитку підприємств агропродовольчої сфери
Методичні рекомендації для самостійної роботи для здобувачів вищої освіти
третього (освітньо-наукового) рівня освіти ОНП «Менеджмент» спеціальності
D3 «Менеджмент» денної і вечірньої форми навчання

Редактор Е.В. Добровольська

Підписано до друку _____ р. Формат 60×84/4.
Папір офсетний. Ризографія. Авт. арк. ____.
Обл.–вид. арк. ____ У.д.а.2,75 Тираж __ прим. Зам. ____.

Підготовлено до друку та видруковано
у Закладі вищої освіти «Подільський державний університет».
32300, Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 12.